

A nyomozás szerepének változása az új Be. kódexben¹

Dr. Vári Vince

tanársegéd

*Nemzeti Közszolgálati Egyetem- Rendészettudományi Kar- Bűnügyi Tudományok Intézete -
Büntetőeljárásjogi tanszék Budapest, 1083 Üllői út 82.*

e-mail cím: vari.vince@uni-nke.hu

Absztrakt

A 2018. július 01-én hatályba lépő 2017. évi XC. törvény (új Be. kódex) jelentőségteljes reformokat tartalmaz a nyomozás büntetőeljárás szerepére nézve. Az új szabályozás merész vállalkozásként az ügyészség, nyomozóhatóság viszonyrendszerének átértelmezésével és a nyomozás vertikális szétválasztásával, továbbá az elterelési lehetőségek nyomozásba integrálásával kívánja a büntetőeljárások hatékonyságát javítani. A nyomozáshoz kapcsolódó felelősségi rendszerek pontos definiálása, az egyszerűbb „bagatell” ügyek felderítési szakaszban való elintézése célul tűzi ki a hatályos rendszer gyengeségeinek felszámolását. A tanulmányomban áttekintést teszek az új Be. kódex nyomozást szorosan érintő rendelkezéseiről, külön kiemelve a gyanú szerepét és ezzel kapcsolatosan felmerülő és a joggyakorlat kimunkálására bízott nyitott kérdéseket.

Kulcsszavak: nyomozás, gyanú, elterelés, felderítés, vizsgálat

1. Bevezetés

A 2018. július 1-jén hatályba lépő 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.) számos jogintézményi reformján túlmutat a jogalkalmazó hatóságok, leginkább az bűnügyek legnagyobb hányadában eljáró rendőrség mint általános nyomozó hatóság szemléletváltozásának szükségessége. Hiszen a jogalkotó a törvény hatályba léptetésével a nyomozás új szerepének akceptálását várja el a jogalkalmazóktól, bízva abban, hogy a büntetőeljárások hatékonysága ily módon javulhat. Az új Be. törvény megalkotásának további, a jogalkotó által elismert törekvése az új büntető törvénykönyvben megtestesülő büntetőpolitikai törekvések érvényesülésének szolgálata (új Be. miniszteri indoklás: Általános indoklás II.). Az [új Büntető Törvénykönyvvel](#) szembeni egyik legfontosabb elvárás a szigorúság, a tetterányosság szemléletének és a prevenció szempontra az érvényesítése. A végső cél, hogy a reform nyomán egy egységes, korszerű, következetes és hatékony törvénykönyv szülessen meg, így nyeri vissza a büntetőjog a szabályozási rendszerben betöltött „zárókö” szerepét (új Btk. miniszteri indoklás: Általános indoklás I.; Amberg, 2013) Természetes, hogy egy tanulmány terjedelmi korlátai miatt nem alkalmas arra, hogy egy átfogó új jogági szabályozás minden kérdését érintően mutassa be a változásokat. Szerény vállalkozásként marad a célkitűzés, hogy mindössze egy nóvum kiemelése révén történjen a nyomozás változó eljárásjogi szerepének megragadása. Jelen tanulmányban éppen ezért egy olyan újítást ragadok meg, melynek fogalmi és rendszertani jogalkotói „újraértelmezése” a nyomozási szakasz büntetőeljárás szerepének karakteres megváltozásának irányába mutat. Következésképpen, egyfajta „kulturális sokk” formájában paradigmaváltást jelent a nyomozás feladatait ellátó nyomozó hatóságok és az ügyészség számára. Tanulmányom újítást vizsgáló „vezérmotívuma” megegyezik a jogalkotói megközelítéssel, ami az új Be. megalkotását is ösztökélte, ami nem más, mint a büntetőeljárások hatékonyságának javítása. (új Be. miniszteri indoklás, 316.) Voltaképpen miért is kellett hozzászólni a gyanú témájához, a módosításokkal hogyan és miként kívánhatja a jogalkotó, hogy ezek után az eljárások „össz-hatékonysága” javulni fog, és

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Ludovika Kiemelt Kutatóműhely* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

utoljára hagyva talán a legfontosabb kérdést, a szakirányítás ehhez igazodóan milyen új elvárást fog támasztani a nyomozás hatósági oldalának résztvevőivel szemben.

2. A gyanú differenciálásának főbb eljárásjogi állomásai

A gyanú differenciáltságának fontossága mutatkozott meg a 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bűnvádi perrendtartásban (továbbiakban: I. Bp.), amely a bírósági tárgyalást megelőző „előkészítő eljárásnak” két egymástól élesen elkülönülő formáját ismerte: nyomozást és vizsgálatot. A fő különbséget az elrendelésük és lefolytatásuk módja, vagyis a „gyanú szintjei” jelentették. *„A nyomozás és a vizsgálat során felmerülő gyanú fogalmak alatt többféle fogalmat értettek. Az egyszerű gyanút jelentett az ügyész vagy a nyomozó véleménye, feltevése, hogy a gyanúsított valószínűleg bűncselekményt követett el, de azt más adatok, bizonyítékok nem támasztanak alá. Az alapos gyanú esetén az ügyész, nyomozó véleményét bizonyító adatok (személyi, tárgyi, közvetett bizonyítékok) támasztották alá, az alapos gyanú indokot szolgált a vádemelésre. Nyomatékos gyanúnak minősült, ha a terhelt ellen annyi és olyan adat állt rendelkezésre, amely alapján a bűnösséget a vádhatóság kétségtelennek tekinthette, de a tettenérés is ilyennek minősült.”* (Nyeste, 2016. 42.) A nyomozáshoz elegendő volt a gyanú, míg a vizsgálathoz már megalapozott gyanú volt szükséges. Az új Be. ebben a kérdésben visszatér a I. Bp.-hez. Azonban az I. Bp.-ben a nyomozást néhány kivételtől eltekintve az ügyész rendelte el, addig a vizsgálatot a vizsgálóbíró. Ebben a tekintetben a vizsgálóbíró hiányában az új. Be. nem változtat a hatályos szabályozáson, meghagyva az önállóságot a nyomozó hatóságnak az egyszerű gyanú megállapítására, sőt még a megalapozott gyanúra is, de ez utóbbi súlyára már nagyobb gondot fordít azzal, hogy a felderítés és a vizsgálat határvonalára helyezi. Az I. Bp. eljárásjogi rendszere rendkívül rugalmas volt, mert az ügyész a nyomozás elrendelése nélkül is vádindítványt terjeszthetett elő a bírósághoz vagy kérhetett vizsgálatot. (Balogh – Edvi – Varga, 1897) Ezt a rendszert tartotta fenn a **büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény** (a továbbiakban: II. Bp.), amely úgy rendelkezett, hogy „mellőzni lehet a nyomozást, ha a vádemelésre már a feljelentés adatai és az ahhoz csatolt bizonyító eszközök elegendő alapul szolgálnak. Ilyen esetben a rendőrség a nála tett feljelentést az ügyészséghez teszi át. A II Bp. 2. § (1) bekezdése írta elő, hogy nyomozást csak az ellen szabad indítani, aki „bűncselekmény alapos gyanúja alatt áll” - azonban sem ez, sem a II. Bp.-t módosító 1954. évi V. tv. (Bpn.) 21. §-a sem magyarázta meg, hogy mit jelent az alapos gyanú. (Vári, 2014)

Közel egy évtizeddel később a probléma új megvilágításba került. Az 1962. évi 8. sz. tvr. (a továbbiakban: I. Be.) – ben már a bűncselekményre vonatkozó egyszerű gyanú mellett az alapos gyanú fogalma is megjelent, ez utóbbi innentől a bűncselekmény gyanújának minőségi fokozataként gyökeret is vert a büntetőeljárás jog frazeológiájában. Az új jogszabály a feljelentés kiegészítés újonnan és a gyanúközlés aktusát is összekapcsolta az „alapos gyanú” – val. A feljelentés kiegészítését az I. Be. vezette be, de már volt előzménye, mint „előkészítő vizsgálat” később „előzetes ellenőrzés” címen, viszont nem lehetett az elkövető személyének megállapítására vagy a határidő burkolt meghosszabbítására használni, éppen ezért a 8/1958. (ÜK.4.) Legf. Ü. utasítás kivezette. Csak azt volt szabad terheltté nyilvánítani, aki alaposan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével. Akire ez nem állt, azt csak „gyanúsítottként” volt szabad kezelni és kihallgatni, és 72 órára őrizetbe venni. Az 1973. évi I. tv. (a továbbiakban: II. Be.) az alapos gyanú kifejezést alkalmazta ügy és személy vonatkozásban is. A II. Be. 127. § (1) bekezdés a.) pontjának II. fordulata szerint a nyomozás megtagadható lett, ha „a bűncselekmény alapos gyanúja hiányzik”. A 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) a nyomozás megindításának feltételeként a bűncselekmény gyanúját, azaz az egyszerű gyanút kívánja meg, míg ismert személy gyanúsított kihallgatásához a megalapozott gyanú közlésének követelményét rögzíti. (Be. 6. §.) Minthogy a Be. hatályba lépése előtt a feljelentés kiegészítés már bár Janus-arcú intézményként, de létezett, ezt több rendőri hatóságnál igyekeztek is kiaknázni, és a nyomozás eredményesség statisztikai mutatóját az elrendelt nyomozások számának csökkentésével mesterségesen javítani. (Bócz, 2012, 16.) Ennek módszere a feljelentés kiegészítés körébe előretolt nyomozás lett, mely során a nyomozó hatóság már kvázi konkrét nyomozati cselekmények

tükrében „készíthette” el saját nyomozási verzióját, azelőtt, hogy a nyomozás egyáltalán elrendelésre került volna, így idejekorán juthatott olyan döntésre a már ebben a fázisban is „eredménytelenek” látszó ügyek esetében, hogy inkább el sem rendeli, és inkább megtagadja a nyomozást. Éppen emiatt a Be. a II. Be.-től kezdetben át sem vette a feljelentés kiegészítés intézményét, és 2003. júliusi hatálybalépésekor, három évig feljelentés kiegészítése nélkül rendelték el a nyomozásokat, feltételezve, hogy a feljelentés elutasításának eljárásjogi intézménye (Be. 174.§.) elegendő eszköz, hogy kiküszöbölje a feljelentés kiegészítés és a nyomozás megtagadásának korábbi alkalmazási körét. Tekintve, hogy az eredménytelen kimenetelűnek látszó ügyek tömegesen kezdtek felhalmozódni a nyomozási szakban - a köztes három év ERÜBS (Egységes Rendőrségi és Bűnügyi Statisztika) adatai jól szemléltetik ennek tényét – a nyomozó hatóságok rövid úton revideálásért kiáltottak. Kiderült, hogy a szervezetrendszerű bűnüldözési formában kondicionált felfogástól a nyomozó hatóságok nem tudtak elszakadni (Finszter, 2003. 141.), és főként a vezetők látták veszélyben – a pozíciójukat meghatározó – „kitűnő” felderítési és nyomozás eredményességi mutatókat, amennyiben a feljelentés kiegészítés intézményét a „gyanú”-t mérő előzetes filter eszközként nem vezetik záros határidőn belül vissza. Így inkább engedve a szakmai lobby nyomásának, a 2006. évi LI. törvény 78.§-sal a feljelentés kiegészítés ismét a Be. része lett, bár azzal a megalkuvással, hogy a nyomozás ilyen úton való meghosszabbításának elkerülése miatt az időtartamát (15+15 nap) a nyomozás határidejével együtt kell számolni. (Be. 172/A.§ (3) bek.) Ettől függetlenül a feljelentés kiegészítés általános, elnagyolt megfogalmazása (Be. 172/A. § (1) bek.), az alkalmazható egyéb adatszűrő tevékenységek széles skálája miatt (Be. 178-178/A.§) a korábbi eljárási szabályozáshoz hasonlóan, kvázi előrehozott nyomozássá válhatott, amely mindössze egyetlen célt szolgál: mégpedig a gyanú és a megalapozott gyanú megállapítását vagy kizárását a nyomozás felderíthetőségi és a bizonyíthatósági lehetőségeihez igazítottan.

Az új Be. részben eltérő nyomvonalon halad, amikor a feljelentés kiegészítését megtartja, de egyben szigorítja szabályait. Ráadásul a korábban mindössze a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (továbbiakban: NYOR) fogalmazta meg a feljelentéssel hatósági „intézésével” kapcsolatos eljárási rendet, addig az új Be. a feljelentés elintézése jogintézmény (új Be. 379.§.) bevezetésével beemeli a szabályozást a büntetőeljárásba, ezzel nagyobb hangsúlyt adva a feljelentéssel kapcsolatos nyomozó hatósági tevékenységnek. Tekintettel arra, hogy a feljelentés elintézése során csupán a feljelentésről kell állást foglalni, nem engedi, hogy a feljelentés kiegészítése továbbiakban előrehozott nyomozásként szolgáljon. A már kezdetkor egyébként is fennálló gyanú megalapozását vagy kizárását megelőző normatív megoldásként – melyek eredményétől függően eddig a nyomozás elrendelésének vagy a feljelentés elutasításnak döntése megszületett – a nyomozó hatóság a feljelentés kiegészítése során kizárólag a feljelentőtől kérhető felvilágosítás, illetve csupán a meghatározott körben folytathat egyéb adatkérés. (Új Be. miniszteri indokolás, 380.§.) Mivel az itt elvégezhető eljárási cselekmények köre lényegileg a feljelentés adatainak szigorú hiánypótlásra szorítkozik, így a gyanúval kapcsolatos tényállási elemekre nézve érdemi bizonyítékszerzési tevékenység végzését már nem engedi a törvény, így pro és kontra sem lesz megítélhető a feljelentés, vagyis leginkább az, hogy konkrét formában milyen és mennyi bizonyíték áll a hatóság rendelkezésre az egyébként létező gyanú igazolására. Elkerülve ezzel a nyomozás kimenetelének nyomozó hatósági spekulációját az eljárás e korai fázisában. Ezzel az újítással a nyomozó hatóság kevésbé tudja majd a feljelentést – az egyébként tényállásszerű bűncselekmény esetén – a gyanú hiánya miatt elutasítani. Kénytelen lesz nyomozást elrendelni és körültekintőbb felderítő munkát végezni. A gyanú konstatálásának fontossága a leplezett eszközök alkalmazására létrehozott előkészítő eljárás bevezetésével összefüggésben is megnyilvánul az új szabályozásban. Azzal, hogy a jogalkotó még egy további, az egyszerű gyanút megelőző gyanú fokozatot is bevezet az eljárásba, ahol az előkészítő eljárást, és a leplezett eszközök elrendelésének, alkalmazásának és végrehajtásának szabályait szigorú igazságszolgáltatási, azaz ügyészi, és bírói felügyelet alá helyezi. Az új Be. 340.§. (1) bekezdése alapján előkészítő eljárás akkor folytatható, ha a rendelkezésre álló adatok a bűncselekmény gyanújának megállapítására nem elegendőek, és megalapozottan feltehető, hogy az

előkészítő eljárás lefolytatása alapján el lehet dönteni, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e. Amennyiben a korai gyanú szint a beszerzett adatok tükrében egyszerű gyanúvá válik, úgy a nyomozás megindítása a hatóság elkerülhetetlen kötelességévé válik (Új Be. 344.§.(5) bek.), addig eredménytelenség vagy érdekmúlás esetén az előkészítő eljárás megszüntetése válik indokolttá. (Új. Be. 346.§.(1) bek.) A gyanú megállapításához azonban segítségül szolgálhat az ún. raszter nyomozás, amely során a szűrő-kutató munka az adatbázisokban történik, és az elektronikusan rögzített adatok a nyomozás megindítását szolgálhatják. (Nyitrai, 2015. 21.)

A Be. a nyomozás elrendelésének elmulasztása miatt, feljelentés megléte esetén teszi lehetővé a jogorvoslatot a feljelentés elutasítás (Be. 174.§.) formájában. Hatóság észlelése vagy a feljelentés „bejelentéssé” való kezdeti minősítése és általános ügynek való iktatása esetében nem, sőt akkor sem, ha a feljelentő nem sértetti minőségben tett feljelentést (Be. 195.§. (2). bekezdés). A gyanú kérdésében tehát csak konkrét feljelentés esetében van lehetőség panaszra, ami azonban kizárólag a feljelentő joga. Rendkívül gyakori, hogy a nyomozó hatóság pusztán a feljelentésben felfedezett hiátusok miatt, hiánypótlás nélkül utasítja el a feljelentést, rábízva a feljelentőre, hogy a határozattal szemben panaszában pótolja a feljelentése hiányosságait, amelyek legtöbbször csupán adatközlést érintő körben mutatkoztak volna meg. Amint ebből is következik, formálisan a hatályos törvény is kínál olyan jogorvoslati lehetőséget, ami a gyanú ténybeli aspektusára vonatkozik. Azonban ez a jogorvoslati forma sokkal inkább a hatósági passzivitás kifogásolására irányul, eszköze a feljelentés elutasításával szembeni panasz. Ahogy a gyanúsítás ellen benyújtott panasz, úgy a gyanú hiánya miatti jogorvoslat Be. 174.§. (1) bekezdés b.) pontja sem jár az elbírálás körében mélyebb vagy eltérő vizsgálattal, mint a Be. 174.§. (1) bekezdés s.) pontja bűncselekmény hiánya miatti feljelentés elutasítás. Lényegében csak abban az esetben hatékony, ha már az elsődleges adatok alapján ellentmondásmentesen cáfolható bármelyik tényállási elem fennállása. Egyéb esetben a bűncselekményi különös tényállási elemek önmagában való „elméleti” rendelkezésre állása már a gyanú feltételezett meglétét igazolja. Ez utóbbihoz pedig elegendő a feljelentés formális aktusa olyan formában, hogy egy nyilvánvalóan tényállásszerű – legalitás elve alapján – emberi magatartás kerüljön rögzítésre. Kérdés, sokkal inkább az, hogy az új Be. már említett feljelentés elintézésével kapcsolatos szabályozása elegendő jogi eszköz a feljelentéssel kapcsolatos kezdeti gyanú jelentőségének megfelelő kezelésére. Utalva arra, hogy a Be. tartalmilag nem írja elő, hogy a feljelentésnek mit kell tartalmaznia, így a nyomozó hatóság a tények egyszerű vagy körültekintően alapos és részletes jegyzőkönyvi leírásával diszkrecionálisan élhet a kriminalisztika ajánlásainak betartása mentén. Szintén nem tartalmaz rendelkezést arra nézve sem, hogy a feljelentési jegyzőkönyv ténybeli, tartalmi vonatkozásban milyen ismérveknek feleljen meg. Arra nézve csupán a NYOR fogalmaz meg csak meg néhány „ajánlást”. Az új Be. e kérdés megoldatlan nézőpontját felismerve már törvényi szinten rögzíti a 376.§. (3) bekezdésében, hogy meg kell jelölni a bizonyítási eszközöket, egyidejűleg gondoskodni kell a bűncselekmény nyomainak, a bizonyítási eszközök, valamint az elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolgok és vagyon megőrzéséről. Álláspontom szerint a blankettásított feljelentési jegyzőkönyv hiánya szoros összefüggésben van a már elemzett feljelentés kiegészítés elrendelésének alkalmazásával, amit igazol, hogy a korábbi büntetőeljárás kodifikációs törekvések a fenti intézményhez ugyancsak eltérően viszonyultak. Bizakodóan tekintve a jogalkotás alatt álló új NYOR-ra, remélhetőleg ez a kérdéskör megfelelő minőségű érdemleges normatív szabályozást fog kapni, könnyítve ezzel a joggyakorlat munkáját.

Ha a gyanút elméleti nézőpontból közelítjük, úgy belátható, hogy a nyomozás – azaz a gyanú megalapozása – során a bizonyítékokból való megismerés élménye a nyomozó vagy az ügyész pszichikus tevékenységében ugyanúgy, ugyanolyan individuálpaszichológiai folyamatokban bonyolódik le, mint a tárgyaláson a bíróságban. Ez egy vélemény, amely a döntésben kifejezésre jut ugyan, de csak azt igazolja, hogy a hatóság mit hisz, mit gondol a történetekről. Azt, hogy helyesen vélekedik, azzal igazolhatná – sőt, lenne köteles igazolni –, hogy felsorolja azokat a körülményeket és megfontolásokat, amelyek folytán a döntésben kifejezett véleményre jutott. (Bócz, 2012. 28-29.) Az I. Be. ezt a felfogást már kiiktatta, és már csak az eljárási szakaszok egymásra épülését követelte meg, ezzel szervesen összekapcsolta a nyomozást a bírósági eljárással. „A felderítés-nyomozás-vizsgálat hármas egysége még tovább erősítette azt a szervezeti kultúrát, ami a bűnügyi rendészetet

az igazságszolgáltatással azonos rangú hatósággá avatta. Az autonómiára törekvő rendőrségi hivatal azt a meggyőzködést erősíti, miszerint a bűnüldözésnek elsődlegesen belső szervezeti értékeket kell szolgálnia, és nem az igazságszolgáltatás előkészítését.” (Korinek, 2006, 68.) Uralkodóvá vált a felfogás, hogy nyomozás nélkül nincs is tárgyalás. A szocialista törvényesség égíse alatt a nyomozás elvileg egyenjogú lett a tárgyalással a tényfelderítés, bizonyítás és jogi megítélés terén is. Miközben joggal merül a gyakorlati szakemberek körében az a kérdés, hogy miért kell nyomozni akkor is, amikor ennek semmi értelme nincs. (Bócz, 2004. 21.) Különösen, ha a bűncselekményre már a nyomozás elrendelése előtt fény derült, elkövetőjének személye ismert, a lehetséges bizonyítási eszközök pedig hiánytalanul rendelkezésre állnak. Másrészt vajon mennyire takarékosak és racionálisak a minden eljárás szakaszt – valószínűségi szinten áthaladó – formálisan lefolytatott nyomozások, ahol a büntetőeljárások az ügyek elhúzódásához és bonyolódásához vezetnek. (Király, 1996.670.) A fentiek alapján a gyanú vagy hiányának konstatálási formája, aktusa komoly hatással van a büntetőeljárások hatékonyságára. Valójában mindegy, hogy negatív és pozitív tartományban, de éppolyan lényeges kérdés, hogy milyen ténybeli és normatív alapokon indítható vagy tagadható meg a nyomozás, mert mindkét kimenet „önkényessége” vagy társadalmi rendeltetéstől eltérő gyakorlása negatívan érinti az igazságszolgáltatásba vetett közbizalmat és a jogbiztonság érvényesülését.

3. A büntetőeljárás hatékonysága és a gyanú szerepének összefüggése

Az elemzettek kapcsán nyilvánvaló, hogy döntő jelentőséggel bír a nyomozó hatóság számára ismertté vált jogsértő cselekmények értékelése abból a szempontból, hogy differenciálható-e a gyanú vagy sem. Király a gyanút a valószínűségi értékű kijelentések közé sorolja, ami nem bizonyosság, hanem csak valószínűségi értékű állítás. (Király, 2000. 309.) Ez azért is neuralgikus, mert a büntetőeljárás kezdeti szakaszában a gyanút megalapozó adatok téves értékelése akár az egész büntetőeljárást tévútra viheti. Ezzel együtt jelentősen ronthatja a tényállások bíróság előtti tisztázásának esélyét, gondolván arra, hogy a tényállási elemeket érintő felderítési tevékenység javarészt a nyomozati szakaszban folyik. Tulajdonképpen a bizonyítási eljárásokat (cselekményeket) érintő hibák elsősorban a nyomozás során merülhetnek fel, mert szemlét, helyszíni kihallgatást, bizonyítási kísérletet, vagy felismerésre bemutatást döntően a nyomozó hatóság folytat le. (Girhiny, 2017) Gondolhatunk itt az új Be. által bizonyítási cselekményként bevezetett műszeres vallomásellenőrzésre is, amely szintén nyomozási hibákat okozhat. (Budaházi, 2012). A hatályos eljárási törvény kimondja a vádlói és a bírósági feladatok elhatárolását. A vád bizonyítása a vádlót terheli (Be. 4. § (1) bekezdés), ez az eljárási feladatok megosztásának elvéből következik, hogy a vád megalapozása a megfelelő bizonyítékok beszerzése a vádló, és nem a bíróság feladata. (Kúria 1. BK vélemény III.1.a) pont.) A nyomozó hatóság ehhez igazodóan az az ügyész számára végez a vizsgálati szakaszban érdemi vádelőkészítő tevékenységet. Azonban a tényállás felderítetlensége szorosan összefügg a bíróság ügyfelderítési, azaz a valóságnak megfelelő tényállás megállapításával kapcsolatos kötelezettségével is. (Be. 75. § (1) bekezdés) Amennyiben a büntetőeljárás ügyfelderítés nem teljes, az ítéleti tényállás is megalapozatlanná válhat. (Be. 351. § (2) bekezdés a) pont, új Be. 592. (1) bekezdés b) pont, 592. § (2) bekezdés b) pont) Ha a tényállás a további jogi fórumokon még javítható, akkor relatív felderítetlenségről, amikor erre már nincs további lehetőség úgy abszolút felderítetlenségről beszélünk, ami az ítélet megalapozatlansága miatti kasszációt eredményez vagy az in dubio pro reo elv alkalmazásával a vádlott felmentésére kerül sor. (Nagy, 1960. 284.)

A felderítetlenség és a későbbi megalapozatlanság veszélyét pedig elsősorban a szervezeti érdekekkel összefüggő szempontok eredeztetik, amit Finszter a rendészet elmélet című művében a szervezetvezérelt bűnüldözési rendszer lényeges ismérveként azonosít. (Finszter, 2003.) A rendőrségnek mint általános nyomozó hatóságnak (Be. 36.§.(1) bekezdés), dominánsan központosított, összpontosított, hierarchikus országos hatáskörű szervezetnek rendkívül erős presszióval működő eredményességi küldetése van, ami az ismertebb, de kissé pejoratív kifejezéssel élve eljárási munkatevékenységnek statisztikai szemléletet kölcsönöz. Amennyiben tehát a bűnüldözési funkciót gyakorló nyomozó hatóság érdemi eljárási kontroll nélkül dönt

az egyes gyanú szintek minősítéseiről, úgy döntéseit törvényszerűen azon elv vezérli, hogy a nyomozás kiszámítható és előreláthatóan eredményes legyen. Ebben a relációban eredményességet jelent az elkövető felderítése, azonosítása, és bizonyítási eszközök „elérhetőségének”, azaz beszerezhetőségének lehetőségei. A hatóság saját verziójával összefüggő ténybeli meggyőzködés nagyon gyakran vezet törvénytelen bizonyításhoz, különösen, amikor a verzió alátámasztása csak ilyen eljárási szabályszegés útján lehetséges. (Tihanyi – Vári, 2015) A terhelti vallomás kiemelt szerepet tölt be ebben a körben, melynek megsértése leggyakrabban az USA Legfelsőbb Bíróságának elhíresült Miranda ügyben született ítélete (Miranda vs. Arizona 384. U.S. 436, 1966) nyomán a magyar büntető eljárásjogba is beépült hallgatási jogra vonatkozó szabályokkal kapcsolatban történik. (Bárd, 2005, 5.) A teljes, minden törvényi szabályra kiterjedő kioktatás mellőzésével folyt kihallgatás eredményeként keletkezett vallomás a Be. 117. § (2) bekezdésének speciális bizonyítástilalmi klauzulája folytán bizonyítékként nem vehető figyelembe (új Be. 187. § (2) bekezdés). A nyomozás gyakori hibája, hogy a felderítés során a rendőrség a működésére vonatkozó szabályok szerint a gyanúba került és később vádlottá váló személyt kioktatás nélkül kikérdezi, és az általa elmondottakat jelentésbe foglalja. Összehasonlítva a terhelti és az okiratokra vonatkozó bizonyítás szabályait, figyelemmel a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk 3. g) pontjában is megfogalmazott önvádra kötelezés tilalmának elvére, a gyanúsított személytől a kioktatás nélkül szerzett és okiratba foglalt adatok bizonyítékként nem értékelhetők. (Háger, 2014/a.) A tanú bizonyítással kapcsolatos eljárási szabályok is tartalmazznak olyan speciális bizonyítás tilalmi rendelkezéseket, melyek megsértése esetén a tanúvallomásból származó bizonyítandó tények bizonyítékként való értékelését zárja ki, ami szintén oka lehet felderítetlenségnek. (EBH2008. 1763.) A szakértői bizonyítás ugyancsak számtalan lehetőséget hordoz a ténybeli és jogi szempontból elkövetett nyomozati hibák elkövetéséhez (Be. 99. § (1) bekezdés). Elég csak arra gondolni, hogy a védelem oldalát alátámasztandó bizonyítandó tények körére a hatóság elmulasztja a szakértő kirendelését vagy bár kirendeli ugyan a szakértőt, de – akár az ügyészi indítvány ellenére – elmulasztja feltenni neki a terheltre mentő illetve a büntetőjogi felelősségét nézve enyhítő körülményeiket érintő kérdéseket, kizárólag a terhelt és a súlyosító körülmények körére kéri meg a szakértői véleményt. Mindezt úgy, hogy a mentő és enyhítő körülmények vizsgálata az ügyésznek az eljárás minden szakaszában egyébként is törvényi kötelessége (Be. 28.§. (1) bekezdés). Nem beszélve arról, hogy a különleges szakértelmet igénylő bizonyítás szempontjából releváns kérdésekben a szakértői kirendelés elmaradása esetében a tényállás még felderítetlennek is minősül. (Tóth – Háger, 2012, 91.)

A gyanú fokozataira vagy differenciálására a szerzők a valószínűségi szint szerint háromféle gyanút is megkülönböztetnek: az egyszerű gyanút, az alapos gyanút és a nyomatékos gyanút. (Ridegh – Olchváry – Milvius, 1892). A nyomozó hatóság a fokozatok megállapítása során, önálló mozgásterével élve a nyomozás megindítását nem feltétlenül a tények *valóság* szintjéhez vagy „anyagi igazság” minőségéhez igazítja, sokkal inkább a saját nyomozati verzió vélelmének igazolhatósága és az ahhoz kapcsolódó bizonyíthatóság kivitelezhetősége, egyszerűsége, könnyebbsége lesz a döntése motívuma. Bár ez a pszichés folyamat alapvetően individuális, de szervezeti szinten is hat az emberi tevékenységre. (Balassa, 2017. 203) A verzió a bűncselekmény egészére vagy részelemeire vonatkozó feltételes logikai ítélet. Ami egyben meg is határozza az adatgyűjtés és az egyéb kriminalisztikai fogások (például: forró nyomon üldözés), valamint a felderítés irányvonalát, ami alapján a bizonyítás tárgya pontosan meghatározható, és amely nyomozási terv részét is képezi. (Fenyvesi – Tremmel, 2002, 248.) Így a nyomozás irányát, hatósági verzióját fixáló szempont sem a gyanú *valóság*tartalma lesz, hanem a későbbi, magasabb valószínűségi szintet jelentő megalapozott gyanúhoz, vagy a nyomozás pozitív lezárásához vezető út elérésének előreláthatósága vagy kivitelezhetősége. Mindez karakteresen terelheti a nyomozásokat olyan irányba, ahol a „nyomozó hatósági” verziót igazoló tényállások kerülnek megállapításra, egyszerűen szólva a bizonyítási eszközök beszerzésének vezérlő elve a *bűnösség vélelmének* támogatása lesz. Ez lényegében a korai inkvizitórius eljárási rendszert idézi, ahol a terhelt az eljárásnak nem alanya, hanem tárgya, nincsenek perbeli jogai, védekezésre is csak akkor lesz lehetősége, ha a hatóság megengedi számára. (Kertész – Pusztai, 1992) Azonban a probléma leginkább akkor keletkezik,

amikor a bizonyítási kötelezettséget viselő vádló a nyomozások hibáit, szabálytalanságait nem tudja már a bíróság bizonyítási eljárásában kiköszörölni, különösképpen, ha még bizonyítási indítványokat sem tud tenni a szabálytalanul beszerzett és rossz tényállásra alapozott nyomozások okán. Perjogi evidencia, hogy a bíróság ügyészi indítvány hiányában nem köteles a vádat alátámasztó bizonyíték beszerzésére, tőle számon ez nem kérhető. (Elek, 2014. 47.) Az előbb említett tendenciák káros következményei közé sorolhatók a nem megfelelő gyanúsítások, vádolások, a téves és helytelen jogi minősítések, a felderítetlen nyomozási szálak, a törvénytelenül beszerzett bizonyítási eszközök, az eljárási szabálysértések és még hosszasan sorolhatók a különféle justizmordok variációi. Nem kérdéses, hogy ez az anomália rendkívüli mértékben gyengíti és erodálja a büntetőeljárások hatékonyságát, nem beszélve az igazságszolgáltatás nagyfokú presztízvesztéséről, ami a hatóságokat általánosságban és folyamatosan, egy-egy a média által felkapott, nagy nyilvánosságot élvező ügy kapcsán különösen is éri. Az érvelést támasztja alá egy nemrégiben elvégzett empirikus vizsgálat is, amely a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén szolgálatot teljesítő 24 bíró bevonásával készült. A kutatás adatai szerint bírák 91.66 %-a nyilatkozott arról, hogy a nyomozás során vétett eljárási szabálysértések befolyásolták a bírósági eljárást. A 40 jogalkalmazó (bíró, bírósági titkár) részvételével készült kérdőíves vizsgálat pedig azt mutatta, hogy e kérdésre 100 % volt az igen válasz, arra pedig a jogalkalmazók 85%-a válaszolt igennel, hogy az ilyen eljárási szabálysértések kihatnak az ítéleti tényállás megállapítására. (Háger, 2014/b.)

Fontos leszögezni, hogy sem a hatályos sem az új Be.sem írja már elő a hatóságok kötelezettségként az *anyagi igazság* elérését. Korábban az nem így volt. Az I. Bp. 104.§. alapján, ha a cselekmény felderítése olyan szakaszba jutott, amikor a vád már rögzíthető volt mind a cselekmény, mind a konkrét személy vonatkozásában, olyankor került sor a vizsgálat elrendelésére. Ott már érvényesült a funkciómegosztás elve és a fő processzuális elvek is. Az akkori jogalkotók csak ezzel a jogintézményi megoldással látták esélyét annak, hogy az anyagi igazság érvényre juthasson. A Be. viszont eleve lemond az anyagi igazság eléréséről és megelégszik „*a valóságnak megfelelő tényállás*” megállapítására irányuló törekvéssel, míg az új Be. a vád keretei között már ennél kevesebbrel is beéri és csupán a „*valóságghű*” tényállás felderítésének kötelezettségét írja elő. Jogosan merül fel a kérdés, hogy az ügyész nyomozati szakban betöltött törvényességi őr szerepe miért nem elegendő garancia a valóságghű tényállás felderítésére. Azaz a gyanú differenciáltságát hordozó valóságghű tényállás biztosítható-e az ügyészi törvényességi felügyelet eszközeivel vagy sem?

A válaszhoz egy nagyon fontos fogalmi kérdést kell tisztázni, mégpedig a két igazságszolgáltatási alrendszer (nyomozó hatóság és az ügyészség) viszonyát. A tevékenységi formáikban egymástól függő rendszerelemek (alrendszerek) egymásnak való alárendelése fékek és ellensúlyok nélkül óhatatlanul is a teljes rendszer hatékonyságának csorbulásához vezet. „*A működésirányítás és a tevékenységirányítás kölcsönhatásban van egymással. Az utóbbi az előző függvénye. A működésirányítás biztosítja a szervezet számára a költségvetési fedezetet, az hozza létre a szervezetet, annak struktúráját, oda vannak telepítve a személyzeti döntések, hatása van a dolgozók képzettségére. A színvonalas, törvényes tevékenység és annak irányítása elvileg feltételezi a működés tökéletes irányítását. Ellenkező esetben a jogalkalmazás területén működési zavarok léphetnek fel, a tevékenységirányítás hatékonysága kisebb lesz. A tevékenységirányítás kiszolgáltató a működésirányításnak, ugyanakkor a törvény a nyomozások irányításáért a felelősséget a tevékenységet irányító ügyészre telepíti.*” (Nyíri, 2003, 64.) A viszonyrendszer meghatározó eleme lényegében az eltérő eredményességi küldetés, az inputok és outputok tekintetében az egymástól való függés, ahogy *Farkas Ákos* ezt nevezi: az interdependencia. (Farkas, 2002) Az ügyészség a saját eredményességét szemléltető váderedményességi mutatót leginkább a nyomozó hatóság nyomozáseredményességi mutatójának rovására tudja maximalizálni. A nyomozóhatóság célirányosan az ügyészi utasítás és tevékenység irányítása mellett szelektál az egyes ügyek között. Kevés önállósággal rendelkezve abban, hogy melyik ügyre mekkora nyomozati kapacitást mozgósítson. Az ügyészi kontroll növelésében bízó érvelés így éppen a jogalkalmazás kontrollálhatatlan, kényszerpályán mozgó szervezeti „*elemeiben*” rejülő döntő körülményt, hagyja figyelmen kívül: az alrendszeri hierarchia evidenciáját. (Vári, 2015) A hatályos büntetőeljárás gyakorlat fényében az *anyagi igazságot* megalapozó jogbiztonságot és a jogállami büntetőeljárást biztosító büntetőeljárás elvek megteremtésére irányuló törekvés nem érvényesült

megfelelően, és ennek nem volt megfelelő eszköze az ügyész nyomozási szerepének növelése és kiterjesztése sem. Sajnálatos módon a jelenleg hatályos törvény megalkotását megelőző jogalkotói diskurzusok során az ezt cáfoló érvek kerekedtek felül és vezettek a hatályos szabályozási elvekhez, amelyek azonban másfél évtizedes regnálásuk során igazolták az elmélet helytelenségét. (Kadlót, 2004.)

4. Összegzés

Az új Be. rendelkezéseit összegezve mind az egyszerű gyanú (in rem), mind a minősített gyanú, vagyis a megalapozott gyanú (in personam) esetében elmondható, hogy a kimunkált normatív és ténybeli alapjait pontosan definiáló értelmezések törvényi szabályozásával adós maradt a jogalkotó. „*Valójában a jogalkotó a Bp. indokolásában megfogalmazott gondolatot közvetíti. Vagyis e kérdéseket részletesen nem lehet megfogalmazni és szabályozni, és nincs más biztosíték, mint az eljáró hatóság felelőssége.*”² Mégis, önmagában azzal, hogy határozottan differenciálta a nyomozási szakaszt felderítési és vizsgálati szakaszra, és pontosan rögzítette az ügyész és a nyomozó hatóság viszonyát rendező szabályokat, visszavonhatatlan módon hozzájárult a szervezetvezérelt bűnüldözési rendszerről a jogállami felfogáson alapuló rendszerre való elmozdulásra. Ezt erősíti még a tanulmányban elemzett gyanú fogalmi és gyakorlati jelentőségének revíziója, főleg akként, hogy a törvény a felderítési szakasz végén helyezi el az egyszerű gyanú kiemelt jogorvoslati formában való „megmérettetését” felértékelve a gyanú normatív és ténybeli szerepét. Visszaszorítva ezzel a szervezetszerű hatósági ügyszekenciós mechanizmus érvényesülését, hiszen az új törvény alapján a felderítés hibái, szabálytalanságai – alaposabb és érdemi panaszbírálat esetén – kétségtelenül a bűnüldözési hatóság szakmai munkájának komolyabb szintű felügyeletét, ezzel az eredménytelen ügybefejezések rátájának növekedését fogja eredményezni. Az említett áttérésre irányuló törekvést erősíti az a módosítás is, amely lehetővé teszi, hogy a megalapozott gyanú közlésével a nyomozás egy egészen más szabályozási rendbe tartozó szakaszba, a vizsgálatba lépjen át. Ahol már – a hatályos törvényi szabályozással szemben – a terhelti jogok megnyílnak, kiszélesedik az ügyfelek ügymegismerési joga, a terhelt és a védelem kezdeményezési jogot nyer az eljárást lezáró egyezség és az eljárást rövidítő ügyészi döntések megkötésére. E döntések ráadásul már nem kizárólag ügyészi diszkrecionalitás alapúak, hanem a törvényi feltételek vállalása esetén kógensen érvényesek lesznek a hatósági oldalra is, mindkét oldal számára eljárási garanciákat nyújtva, az azokat vállaló terhelti és hatósági oldalra nézve, megelőzve a visszaélések lehetőségét (új Be. 404.§.).

Összességében a gyanú differenciálása és szűrése a nyomozás gyorsítása és egyszerűsítése irányába ható jelentős tényező. Gyanú alapján nyomozás megindítására akkor kerülhet sor, ha a nyomozó szerveknek a bűncselekmény elkövetéséről olyan adatai vannak, amelyek alapján nagyobb valószínűséggel következethet a bűncselekmény elkövetésére, mint annak meg nem történtére. (Herke – Fenyvesi – Tremmel, 2012, 226) A gyanú fokozatainak konkretizált és cizelláltabb definiálásának célja, hogy egyrészt a nyomozó hatóságok szükség nélkül ne tevékenykedjenek, így volumenében ne szaporodjon a feleslegesen megindított és megszüntetéssel végződő ügyek száma. Másrészt olyan ügyekben ne induljon eljárás, amelyekben ténybeli alapon nem deríthetőek fel a tényállási elemek, továbbá nem szól több adattal alátámasztott érv amellet, hogy egy adott személy követte el a bűncselekményt, mint amennyi ellene. Éppen ezek miatt és a nyomozók munkáját elősegítendő, biankósított, a ténybeli tényállási elemek konkrét rögzítésének szükségességét megkövetelő feljelentési jegyzőkönyv formulákra van szükség, amelyek tipizáltan dokumentálják a kriminalisztika alapkérdéseire adott, ténybelileg konkretizált válaszokat. Szervesen és kauzálisan kapcsolva a megállapított tényállási elemekhez kapcsolható bizonyítási eszközöket és azok közvetlen vagy közvetett minőségét meghatározó tényadatokat. A megalapozott gyanú átértékelése nem egyszerűen csak biztosíték arra, hogy releváns és megfelelő minőségű bizonyítékok nélkül konkrét személlyel szemben nyomozás ne

2 Horgos Livia: A gyanú hiányának és a gyanú fokozatainak jelentősége egy jogeset tükrében az új Be. vonatkozásában. Magyar Jog, kiadás alatt, 2018.

induljon, hanem egyszersmind a nyomozási tevékenység minőségi szűrője is, amelyeknek fázisbeli eltolódása csökkenteni tudja az esélyét annak, hogy a bírósági eljárásban hibák keletkezzenek. Ezek a hibák zömében a tényállások felderítetlenségéből fakadnak, és a bíróságok megnövekedett bizonyítási tevékenysége miatt az ügyek tárgyalási időigényét növelik. Ahogy korábban utaltam rá, az okok leginkább a nyomozó hatóság szervezetvezérelt vakvágányon futó vagy elhibázott verziójú nyomozásaival függnek össze. Túlmenően a bíróság munkaterheinek csökkentésén, a gyanú szerepének megváltozása a bíróság előtti ténybeli okokból megalapozatlan ügybefejezések számát is visszaszoríthatja, és nagymértékben hozzájárulhat a jogállami büntetőeljárás gyakorlati kereteinek megteremtéséhez.

5. Felhasznált irodalom

1. Amberg Erzsébet (2012): Büntetőjogi ultima ratio? Magyar Rendészet, 2012/4. szám 41-47. p.
2. Balassa Bence (2017): Egy dicstelen történet. Polgári Szemle 2017. 1-3. szám.
3. Balogh Jenő, Edvi Illés Károly, Vargha Ferenc (1898): Bűnvádi Perrendtartás Magyarázata, Budapest, Grill Károly, cs. és kir. Udvari Könyvkereskedése.
4. Bárd Károly (2005).: A hallgatás ára, Fundamentum, 2005/3. szám
5. Bócz Endre (2012): A „megalapozottság” és a nyomozás. Belügyi Szemle, 2012/12. szám
6. Bócz Endre (2004): A pótmagánvádló. Ügyvédek Lapja, 2004/2. szám
7. Bócz Endre (2003): Az eljárásjogi törvény és a kriminalisztika. Belügyi Szemle 2003/7-8.szám.
8. Budaházi, Árpád (2012): Conditions and Requirements of Polygraph Examination. European Polygraph 2012/3.
9. Elek Balázs (2003): A kihallgatásról készült rendőri jelentés a bizonyítási eljárásban, Ügyvédek Lapja, 2003/4. szám
10. Elek Balázs (2014): A bírói meggyőződés és a megalapozott tényállás összefüggései, Jura, 2014/1, 40-49. p.
11. Farkas Ákos (2002): A falra akasztott nádpálca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris Kiadó.
12. Fási László – Stál József (2012): A nyomozás nélküli vádemelés lehetőségeinek kérdéseiről. Belügyi Szemle, 2012/12. szám
13. Finszter Géza (2003): A rendészet elmélete, KJK- KERSZÖV Jogi és Üzleti Könyvkiadó, Budapest.
14. Girhiny Kornél (2017): Gondolatok a helyszíni kihallgatásról a bizonyítási eljárások tükrében, In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyarrendészettudományig Pécs, 189 – 196. p.
15. Háger Tamás (2014): A terhelti vallomás mint személyi bizonyíték a nyomozásban, Belügyi Szemle, 2014/11. szám. 22-38. p. (2014/a.)
16. Háger Tamás (2014): Elmélet, dogmatika, empíria (A büntetőeljárás tényállás megalapozottságával kapcsolatos eljárásjogi kérdések vizsgálata társadalomtudományi kutatási módszerek segítségével),

Jogelméleti Szemle, 2014/2. szám 111-127. p. (2014/b.)

17. Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián (2012): A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
18. Horgos Livia (2018): A gyanú hiányának és a gyanú fokozatainak jelentősége egy jogeset tükrében az új Be. vonatkozásában. Magyar Jog, kiadás alatt.
19. Kadlót Erzsébet (2004): A jogbizonytalanság múzeuma, avagy barangolások az új büntetőeljárás törvény útvesztőiben. Magyar Jog. 2004.1.szám
20. Kertész Imre – Pusztai László (1992): Qui vadis büntetőeljárás? Jogtudományi Közlöny. 172-181. p.
21. Király Tibor (2000): Büntetőeljárás jog, Osiris Kiadó, Budapest.
22. Király Tibor (1996): Az 1896. évi büntető perrendtartás száz év távlatából. Magyar Jog, 1996/11. szám
23. Korinek László (2006): A háborút nem látott bátrak bátorsága. Belügyi Szemle, 2006/5. szám
24. Nagy Lajos (1960): Fellebbezés a büntetőperben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
25. Nyeste Péter (2016): A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei. PhD értekezés, Budapest.
26. Nyíri Sándor (2003): Az ügyészség és a nyomozóhatóság kapcsolata. Belügyi Szemle 2003/7-8. szám
27. Nyitrai Endre (2015): Raster Investigaton: Legal Journal, Scientific-Practical Professional Journal, 2015/11. szám
28. Ridegh Rajmund – Olchváry – Milvius Attila: Bűnügyi Nyomozástan, Budapest, Hornyánszky Viktor R-T. nyomdai Műintézet kiadványa, a kiadás éve nem szerepel.
29. Tihanyi Miklós – Vári Vince (2015): Jó állam - jó rendészet, avagy a rendőrség hatékonyságmérésének koncepciója. Magyar Rendészet 2015/4. szám, 117-126. p.
30. Tóth Andrea Noémi – Háger Tamás (2012): A szakértői bizonyítással kapcsolatos eljárási szabálysértések és azok jogkövetkezményei. In: Elek Balázs (szerk.), Az orvosszakértő a büntetőeljárásban, Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi Tanszéke.
31. Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba (2002): Kriminálisztikai tankönyv és atlasz, Dialóg Campus, Budapest, Pécs.
32. Vári Vince (2015): A bűnüldözés strukturális hatékonysága. Magyar Rendészet. 2015/5. 105-131. p.
33. Vári Vince (2015): Hatékonyság a nyomozásban. In: Schaub Anita, Szabó István (szerk.) III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat. 2014.

6. Felhasznált jogforrások

1. 1896. évi XXXIII. törvénycikk a Bünvádi perrendtartásról (I. Bp.)
2. 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról (II. Bp.)

3. 1962. évi 8. sz. törvényerejű rendelet a büntetőeljárásról (I. Be.)
4. 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról (II. Be.)
5. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
6. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (új Be.)
7. 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól